

## ★ Czego może spodziewać się polski plantator buraków cukrowych po integracji z UE?

Produkcja cukru należy zarówno w UE, jak i w Polsce do najważniejszych dziedzin gospodarki rolno-żywnościowej. W wyniku polskich dążeń do członkostwa w Unii Europejskiej, przemysł cukrowniczy w naszym kraju stanął przed koniecznością sprostania konkurencji zachodnioeuropejskiej. Zapewnieniu odpowiedniego poziomu dochodów producentom buraków cukrowych i producentom cukru, zarówno w Polsce, jak i w UE, służą systemy regulacji rynku cukru. W Unii rynek tego towaru został uregulowany po raz pierwszy ponad 30 lat temu. W Polsce zasady regulacji rynku buraków cukrowych i cukru określa ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o regulacji rynku cukru. Ustawa obejmuje produkcję i obrót m.in. buraków cukrowych, cukru buraczanego, cukru trzcinowego w każdej formie, izoglukozy (produkt uzyskany w wyniku przetworzenia produktów skrobiowych), melasy, sztucznego miodu, karmelu, cukrów smakowych i barwników, wyśtoków i innych odpadów z produkcji cukru.

## ★ Rynek cukru w UE

Do podstawowych celów polityki UE w zakresie regulacji rynku cukru należy zaliczyć:

- zapewnienie rozwoju branży cukrowniczej,
- stabilizację cen buraków cukrowych i cukru na rynku wewnętrznym,
- ochronę rynku wewnętrznego przed importem taniego cukru.

Najważniejszym elementem systemu regulacji rynku cukru w UE są kwoty produkcji cukru. Wyróżnia się kwotę A, B i C. Kwota A odpowiada krajowej konsumpcji cukru, natomiast kwota B, stanowiąca ok. 20% wysokości kwoty A, jest przeznaczona na eksport lub może być wykorzystana na zaspokojenie potrzeb konsumpcyjnych w razie obniżki plonów. Optymalność eksportu w ramach kwoty B zapewniają dopłaty. Nadwyżka produkcji cukru ponad kwotę A i B określana jest jako kwota C. Ta ilość cukru musi być wyeksportowana, ponieważ w przeciwnym wypadku mogą być nałożone na producenta kary finansowe. Kwota cukru A i B jest przydzielana przez UE poszczególnym państwom członkowskim. Z kolei poszczególne ministerstwa rolnictwa rozdzielają kwoty produkcyjne pomiędzy przedsiębiorstwa zajmujące się produkcją cukru. Pomiędzy przedsiębiorstwami a plantatorami buraków cukrowych zawierane są umowy. Wszystkie cukrownie w UE rozliczają się z plantatorami na podstawie zawartości cukru w burakach. O jakości buraków cukrowych świadczy zawarta w nich ilość cukru. Minimalny poziom cukru w burakach jest zróżnicowany w poszczególnych państwach członkowskich. Zazwyczaj wynosi 13,5%. Ceny buraków cukrowych zależą od rodzaju kwoty, w ramach której buraki objęte są kontraktacją. Wyróżnia się cenę podstawową i minimalną.

*Cena podstawowa* buraków cukrowych jest ustalana w oparciu o cenę interwencyjną cukru, która z kolei wyznacza minimalny poziom ceny cukru przeznaczonego na rynek krajowy (kwota A). Cena interwencyjna cukru jest ceną, jaką płaci kupujący na

# Rynek cukru

miejscu u producenta (np. hurtownik w cukrowni). Po tej cenie skupowany jest także cukier przez państwowe organizacje interwencyjne. Na dzisiaj cena podstawowa buraków cukrowych o zawartości 16% cukru wynosi ok. 48 euro za tonę.

*Cena minimalna* dotyczy ceny buraków cukrowych z kwoty A i buraków z kwoty B. Cena buraków w kwocie A równa się 98% ceny podstawowej, natomiast cena buraków z kwoty B wynosi 68% ceny podstawowej.

## ★ ★ Rynek cukru w Polsce

Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 roku o regulacji rynku cukru nawiązuje do systemu funkcjonującego w UE. Określa ona szczegółowo zasady regulacji rynku buraków cukrowych i cukru. Tak jak i w UE, podstawowym elementem regulacji są kwoty produkcji (A, B i C). Ustala także ceny interwencyjne cukru (na dzisiaj w Polsce cena interwencyjna 1 kg cukru wynosi 1,80 zł) czy też ceny podstawowe i minimalne buraków cukrowych. Ustawa daje plantatorom buraków cukrowych możliwości wpływu na kształtowanie się rynku cukru w Polsce. W powołanej na mocy ustawy *Komisji Porozumiewawczej do Spraw Cukru* producenci cukru i plantatorzy buraków cukrowych mają swoich przedstawicieli, którzy reprezentują ich wobec ministra właściwego do spraw rynków rolnych, Prezesa Agencji Rynku Rolnego i innych organów administracji publicznej.

Komisja składa się z 12 członków, w tym:

- sześciu przedstawicieli plantatorów buraków cukrowych,
- sześciu przedstawicieli producentów cukru.

Do podstawowych zadań Komisji należy opiniowanie propozycji ceny interwencyjnej cukru, ceny podstawowej i minimalnej buraków cukrowych oraz decyzji o przydzieleniu wielkości produkcji poszczególnym producentom. W samych cukrowniach działają tzw. komisje mieszane, w skład których wchodzi przedstawiciele plantatorów buraków cukrowych i producenta cukru. Zadaniem tych komisji jest ustalenie ilości i miejsca dostawy buraków cukrowych dla poszczególnych plantatorów. Ponadto, komisje są zobowiązane przyznać prawo do uprawy i dostawy buraków cukrowych plantatorom do 1 stycznia w roku, w którym rozpoczyna się *rok rozliczeniowy*. Rok rozliczeniowy trwa od 1 lipca do 30 czerwca roku następnego. W tym okresie dokonuje się bilansu produkcji, krajowego zużycia, zapasów, eksportu i importu cukru oraz ustala się ceny, opłaty, dopłaty, kwoty i limity. Rok rozliczeniowy stanowi podstawę do określenia wielkości produkcji cukru i uprawy buraków na rok następny.

O wielkości uprawy przyznanej na rok rozliczeniowy 2003 r. plantator powinien być poinformowany do 1 stycznia 2003 r.

W zależności od określonych kwot cukru w następnych latach rozliczeniowych, komisja mieszana ma za zadanie zwiększać lub zmniejszać plantatorom prawo do uprawy i dostawy buraków cukrowych. Zmiany warunków umowy o uprawie i dostawie buraków odbywają się w uzgodnieniu z plantatorem.

Do podstawowych czynników wpływających na zachowanie równowagi rynkowej pomiędzy zapotrzebowaniem konsumentów na cukier i jego produkty pochodne należy system ustalania kwot produkcji czyli wyznaczania wielkości produkcji cukru w tonach.



# Rynek cukru

W Polsce kwoty A i B cukru na dany rok rozliczeniowy są określane przez Radę Ministrów w terminie do 1 sierpnia roku kalendarzowego poprzedzającego ten, w którym przypada początek danego roku rozliczeniowego. Obecnie kwota A wynosi dla cukru buraczanego 1.540 tys. ton.

W oparciu o kwoty produkcji, w terminie do dnia 1 listopada roku kalendarzowego, przyznawane są poszczególnym producentom cukru limity produkcji cukru (ilość ton cukru, jaką dany producent może wyprodukować). Tak więc producent powinien znać wielkość przydzielonej mu produkcji, np. na rok 2003 w listopadzie 2002 roku.

## ★ ★ *Perspektywy polskich plantatorów buraków cukrowych po integracji z UE*

Mówiąc o perspektywach polskich plantatorów buraków cukrowych nie sposób pominąć sytuacji panującej na rynkach światowych. Szacuje się, że na świecie uprawia się ok. 7000 tys. ha buraków cukrowych, z czego na Polskę przypada ok. 300 tys. ha. Spożycie cukru w naszym kraju jest stosunkowo wysokie (ok. 42 kg w przeliczeniu na jednego mieszkańca).

Unia Europejska należy do największych producentów cukrów białych na świecie (cukry bez dodatków smakowych lub barwników, zawierające w stanie suchym co najmniej 99,5% sacharozy). Wielkość unijnej produkcji cukru białego z buraków cukrowych wynosi przeszło 17 mln ton rocznie, co stanowi prawie 18% całej światowej produkcji tego artykułu. Do największych producentów cukru na Wspólnym Rynku należą Niemcy, Francja, Holandia i Włochy. Pomimo dużych zapasów cukru na świecie, wielkość produkcji nie uległa zmniejszeniu w ostatnich latach. Wręcz przeciwnie, zanotowano tendencje wzrostową. Powodem tego było zwiększenie wydajności produkcji cukru, co spowodowało kolejny przyrost zapasów. Unia Europejska chcąc przeciwdziałać takiemu rozwojowi sytuacji, podjęła kroki zmierzające do ograniczenia produkcji cukru m.in. poprzez redukcję kwot A i B, a więc tej wielkości produkcji, której zbyt bądź eksport jest gwarantowany.

W wyniku zakończonych niedawno negocjacji akcesyjnych, Polsce przyznano kwotę produkcyjną cukru w wys. 1 671 927 ton (w tym 1 580 210 ton w kwocie A i 91 926 ton w kwocie B).

Należy pamiętać, że buraki cukrowe nie są jedyną rośliną, z której wytwarzany jest cukier. Poważną konkurencją – jako surowiec do produkcji cukru – stanowi trzcina cukrowa. Obecnie na rynku maleje udział cukru buraczanego na rzecz cukru trzcinowego. Na przestrzeni 10 lat udział cukru z buraków cukrowych w ogólnej ilości produkowanego cukru zmniejszył się o prawie 13%. W chwili obecnej ok. 70% produkcji cukru pochodzi z trzciny cukrowej.

Zarówno z punktu widzenia producenta cukru, jak i plantatora buraków, najwyższą opłacalność daje możliwość korzystania z kwoty A, która jak wcześniej wspomniano, przeznaczona jest w całości na rynek krajowy. Tutaj cenę cukru gwarantuje państwo. Także w ramach kwoty B można wyjść „na swoje”, z uwagi na możliwość wyeksportowania tej produkcji korzystając z dopłat budżetu (państwo wyrównuje różnicę między ceną krajową a światową). Z uwagi na duże zapasy cukru na świecie, dopłaty w Unii Europejskiej są niezbędne.

# Rynek cukru

W przeciwnym wypadku nadwyżki cukru nie zostałyby w ogóle sprzedane. W chwili obecnej, światowa cena cukru wynosi ok. 1,00 zł.

Perspektywy polskich producentów cukru, jak i plantatorów buraków cukrowych zależą od wielu czynników, m.in.:

- od poziomu produkcji i spożycia cukru w Polsce i na świecie,
- udziału cukru buraczanego w globalnej ilości produkcji cukru,
- cen światowych,
- zobowiązań wobec Światowej Organizacji Handlu (WTO).

O opłacalności produkcji zadecyduje przede wszystkim poziom cen. Ostatnie lata pokazują, że cena światowa cukru wykazuje tendencję zniżkową. Głównym powodem jest nadprodukcja i kryzysy ekonomiczne dużych importerów cukru (np. kryzys w Rosji pod koniec lat dziewięćdziesiątych). W chwili obecnej cena 1 tony cukru białego oscyluje wokół 200 dolarów amerykańskich.

Obecnie polityka rolna musi uwzględniać zobowiązania wobec Światowej Organizacji Handlu. Z uwagi na nadprodukcję, państwa bogate dofinansowują do eksportu, przyczyniając się do spadku cen produktów rolnych. Konkurencyjność na rynku zaczęła zależeć przede wszystkim od możliwości finansowych danego kraju. W celu ułatwienia dostępu do światowych rynków rolnych krajom biedniejszym, zostały wprowadzone następujące zasady:

- Zapewnienie minimalnego dostępu do rynku – obowiązek otwarcia swojego rynku na import cukru z krajów trzecich, uwzględniając zredukowane lub zerowe stawki celne.
- Zmniejszenie wsparcia do eksportu cukru – dotyczy wielkości wspieranego eksportu i poziomu wydatków na wsparcie.
- Redukcja stawek celnych – w przypadku UE odnośnie cukru redukcja wyniosła 20%.

Na rynku cukru obserwujemy wiele zjawisk budzących niepokój polskich plantatorów buraków cukrowych. Zaliczyć do nich można: duże zapasy cukru na świecie, niską cenę produktu, malejący udział buraków cukrowych w globalnej produkcji cukru, liberalizację handlu z krajami trzecimi czy też sprostanie konkurencji, jaka czeka polski sektor cukrowniczy po integracji z UE. Z drugiej strony, Polska podejmuje wysiłki w celu dostosowania polskiego cukrownictwa do wymagań UE. Tworzone są odpowiednie podstawy prawne (m.in. wspomniana wcześniej ustawa), wprowadzane są zmiany administracyjne i organizacyjne. Wprowadza się także współwłasność plantatorów w organizacjach zarządzających rynkiem cukru. Powinno to sprzyjać pogłębieniu współpracy pomiędzy cukrowniami i plantatorami.

Wydaje się, że mechanizmy obowiązujące w państwach UE, które będą obowiązywać także w Polsce, powinny wpłynąć pozytywnie na regulację rynku cukru w Polsce i zapewnić stabilne warunki produkcji plantatorom buraków cukrowych w postaci gwarancji zbytu i otrzymania należnego wynagrodzenia.

